

Ochrana soukromí a poskytování informací ve zdravotnictví

Důležitou celoživotní povinností všech zdravotnických pracovníků je zachovávání mlčenlivosti o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděli v souvislosti s poskytováním zdravotní služeb. Povinná mlčenlivost se týká všech údajů (včetně rodinné, pracovní, sociální, osobní anamnézy pacienta), které se zdravotnický pracovník dozví o pacientovi, ať již v průběhu komunikace se samotným pacientem, osobami blízkými pacientovi nebo ostatními zdravotnickými pracovníky, či ze zdravotnické dokumentace nebo jiných zápisů vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu.

S ochranou informací o zdravotním stavu pacienta úzce souvisí i řádné vedení a nakládání se zdravotnickou dokumentací. Zdravotnická dokumentace je významným „pracovním nástrojem“ zdravotnického pracovníka při poskytování zdravotní péče resp. zdravotních služeb, ale zároveň i důležitým důkazním prostředkem, pokud je zkoumán jeho odborný postup nebo posuzována tzv. souhlasová část zdravotnické dokumentace. Povinnost vést zdravotnickou dokumentaci je základní povinností při poskytování zdravotních služeb a je uložena všem poskytovatelům zdravotních služeb bez ohledu na jejich právní formu.

Zdravotnický pracovník je oprávněn sdělovat údaje o zdravotním stavu pacienta, pokud s tím samotný pacient souhlasí nebo pokud plyne takové právo (např. obhajoba v případném soudním sporu) či dokonce povinnost z právního předpisu (např. oznamovací povinnost orgánům činným v trestním řízení).

Poskytování informací se souhlasem pacienta

Pacient má ústavně zaručené právo na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o jeho zdraví. Záleží tedy pouze na samotném pacientovi, zda si přeje, aby údaje o jeho zdravotním stavu byly sdělovány dalším osobám. Je to především pacient, kdo může zdravotnické pracovníky zprostit jejich povinné mlčenlivosti ve vztahu ke všem údajům, které jim sdělil.

Je tedy výsostným právem pacienta určit si osobu či osoby, které mohou být informovány o jeho zdravotním stavu, a má právo určit si i rozsah informací, které těmto osobám mohou být poskytovány. Takovouto určenou osobou může příslušník rodiny, ale i kterákoliv jiná osoba bez příbuzeneckého vztahu k pacientovi. Této osobě může být pacientem uděleno rovněž oprávnění nahlížet do zdravotnické dokumentace a stejně tak oprávnění pořizovat si její

výpisy či kopie.

Pacient má rovněž právo vyslovit úplný zákaz poskytování informací o jeho zdravotním stavu kterékoliv osobě, a to i osobám blízkým (včetně rodinných příslušníků!). V takovém případě nemohou být informace poskytnuty ani samotnému manželovi či manželce pacienta. Určení jednotlivých osob nebo vyslovení zákazu podávání informací může být kdykoliv změněno či zcela odvoláno výhradně pacientem.

Poskytování informací bez souhlasu pacienta osobám blízkým

Jestliže pacient je ve stavu, kdy nemůže určit osobu či osoby, které mohou být informovány o jeho zdravotním stavu, mají právo na aktuální informace o zdravotním stavu pouze osoby blízké pacientovi. Má-li zdravotnický pracovník pochybnost, zda jde o osobu blízkou, je tato osoba povinna prokázat svoji totožnost občanským průkazem příp. osvědčit tuto skutečnost čestným prohlášením, ve kterém uvede své kontaktní údaje a číslo průkazu totožnosti. Uvedené čestné prohlášení je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi.

Poskytování informací bez souhlasu pacienta ostatním osobám

Bez souhlasu pacienta může lékař i jiní zdravotničtí pracovníci sdělovat údaje o jeho zdravotním stavu pouze za přísných zákonem stanovených podmínek a přesně vymezenému okruhu osob.

Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje:

- předávání informací nezbytných pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb,
- sdělování, popřípadě oznamování údajů nebo jiných skutečností podle zákona o zdravotních službách či jiných právních předpisů (např. oznamovací povinnosti pro účely statistických zjišťování, přezkoumávání poskytované péče z pohledu úhrady zdravotních pojišťoven nebo povinnosti evidenčního charakteru ad),
- sdělování údajů nebo jiných skutečností pro ochranu vlastních práv (např. v trestním řízení nebo občanskoprávním řízení, je-li předmětem řízení spor mezi poskytovatelem, popř. jeho zaměstnancem, a pacientem nebo jinou osobou uplatňující svoje práva) nebo
- sdělování údajů nebo jiných skutečností zdravotnickým pracovníkem, který je členem

komory, v nezbytném rozsahu pro účely řízení prováděných orgány komory.

Poskytování informací orgánům činným v trestním řízení

Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje dále i sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení. Zákon o zdravotních službách neobsahuje takovou úpravu, podle které by bylo možné bez dalšího zprošťovat zdravotnické pracovníky mlčenlivosti pro potřeby trestního řízení a jeho přijetím tak nedochází k žádné změně ve vztahu k poskytování informací o zdravotním stavu pacienta orgánům činným v trestním řízení (policie, státní zastupitelství, soud).

Zákonem stanovená povinnost mlčenlivosti zdravotnických pracovníků platí (pokud není dána oznamovací povinnost) tak i vůči těmto orgánům, které mohou požadovat od zdravotnických pracovníků informace o zdravotním stavu pacienta pouze s jeho souhlasem a bez tohoto souhlasu pouze na základě předchozího souhlasu soudce. Poskytovatel tak musí předmětné žádosti orgánů činných v trestním řízení vyhovět, pokud je přímo doložen souhlas soudce nebo dožadující se orgán prokáže, že soudce se žádostí souhlasí. Výslovná forma takového souhlasu zákonem upravena není, lze však důrazně doporučit vyžadovat tento souhlas v písemné podobě.

Přehled „prolomení“ povinné mlčenlivosti zdravotnických pracovníků ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení:

- jde-li o trestný čin podléhající oznamovací povinnosti (např. vražda, těžké ublížení na zdraví, týrání svěřené osoby, ad) nebo povinnosti překazit trestný čin (např. vražda, těžké ublížení na zdraví, týrání svěřené osoby, znásilnění, pohlavní zneužívání, ad) a lékař je oznamovatelem takto taxativně vymezených trestných činů v trestním zákoníku;
- jde-li o oznamovací povinnost lékaře prohlížejícího zemřelého při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem;
- jde-li o oznamovací povinnost pitvy provádějícího lékaře, jestliže vznikne v průběhu pitvy podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem;
- jde-li o sdělení výsledku vyšetření při odběru biologického materiálu, zda osoba je či není pod vlivem návykových látek;
- jedná-li se sdělování informací o zdravotním stavu pacienta Policii ČR na základě

- předchozího souhlasu soudce;
- jedná-li se o pátrání Policie ČR po hledané nebo pohřešované osobě nebo zjišťování totožnosti neznámé mrtvoly;
 - je-li Policii ČR oznamováno svévolné opuštění zdravotnického zařízení lůžkové péče při vážném ohrožení života či zdraví;
 - je-li Policií ČR předložen souhlas pacienta.

Ochrana veřejného zájmu

Má-li dojít k dovolenému zásahu do povinné mlčenlivosti, je nutné poměřovat na jedné straně právo na ochranu osobního soukromého života, a na druhé straně, že k omezení takového práva lze přikročit za účelem ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku. V kolizi takto stojících práv je třeba usilovat o dosažení co nejširšího uplatnění obou chráněných hodnot. Nad prioritou práv jedince na zachování mlčenlivosti o údajích o jeho zdraví může tak převládnout toliko vyšší zájem - který bude vždy odůvodněn a zákonem dostatečně uznán - na objektivní nutnosti chránit a podporovat veřejné zdraví ostatních občanů.

Právní předpisy

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění zákona pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci.